

ХАЛҚАРО ИЛМІЙ АЛОҚАЛАРНИ РИВОЖЛАНИШИ

Сиддиқов Ҳусан

Тошкент давлат педагогика университети,
тарих факултети 2 боскич талабаси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Халқаро илмий алоқаларни ривожланиши ҳамда Ўзбекистоннинг ташқи алоқаларининг кенгайиб бориши ва келгусидаги истиқболлари ҳақида қисқача малумотлар берилди

Калит сўзлар: Европа Иттифоқи, Фанлар Академияси, Шериклик ва Ҳамкорлик, статистика, Тошкент мактаби, форум, илмий тадқиқотлар.

Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсатининг устувор йўналишларидан бири бу - Европа Иттифоқининг ривожланган давлатлари билан ҳамкорликни ривожлантириш ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасидаги кўп томонлама илмий ҳамкорлик 1996 йил имзоланган ва 1999 йилнинг 1 июлидан амалга тадбиқ этила бошланган “Шериклик ва Ҳамкорлик” тўғрисидаги битим асосида амалга оширилиб келинмоқда¹. Шу билан бирга, Европа Иттифоқига аъзо давлатлари билан Ўзбекистон Республикаси ўртасида тўғридан – тўғри икки томонлама ҳамкорликка киришишнинг ҳуқуқий асослари яратилган.

Шу ўринда алоҳида таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикасининг халқаро илмий алоқалари ривожидида республика Фанлар Академиясининг роли каттадир. У илғор илмий тадқиқотлар ва табиий ҳамда ижтимоий фанлар ютуқлари тўпланган илмий марказ ҳисобланади².

Бугунги кунга келиб, Ўзбекистонда математик статистика ва функционал анализ, дифференциал ва интеграл тенгламалар, сонлар назарияси ва ҳисоблаш математикаси соҳаларида катта ютуқлар қўлга киритилди. Эҳтимоллар назарияси бўйича “Тошкент мактаби” деб ном олган илмий йўналиш оламга машҳур бўлди. Ядро физикаси ва геофизика, электроника, аэрогидромеханика ва газ динамикаси ютуқлари халқ хўжалигининг турли соҳаларига тадбиқ қилинмоқда. Биорганик ва физик– кимё, ўсимлик моддалари ва юқори

¹ МИД РУз // Сотрудничество Республики Узбекистан со странами Европы. <http://www.mfa.uz>

² Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси жорий архиви (ЎЗР ФА ЖА) // Халқаро илмий алоқалар бўлими ҳисоботи, 2004. 4 - иш. 4-варақ.

молекулали бирикмалар кимёси кўплаб табиий ва сунъий кимёвий моддаларни олиш имконини берди. Ботаника ва селекция, зоология ва тиббиёт, биохимия, биофизика ва геохимия, геология ва сейсмология соҳаларида йирик муваффақиятларга эришилди. Фалсафа ва ҳуқуқ, тил ва адабиёт, тарих ва шарқшунослик соҳаларида йирик илмий тадқиқот ишлари олиб борилмоқда¹.

Шундай қилиб, илм-фан соҳасида қудратли салоҳиятга эга бўлган Ўзбекистон мазкур йўналишда хорижий мамлакатлар билан ва жумладан, Европа Иттифоқига аъзо давлатлар билан яқиндан ҳамкорлик ўрнатиш ва уни ривожлантириш тарафдоридир. Бундай ҳамкорлик табиатшунослик соҳасида салмоқли лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва илмий тафаккурнинг ижтимоий-гуманитар соҳасида янги кашфиётлар қилинишига ёрдам беради. Бу жараёни яққол мисоллар орқали ҳам кўриш мумкин.

Жумладан, Тошкентда Ўзбекистон Фанлар академияси ижтимоий-гуманитар йўналишидаги илмий-тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртлари ёш тадқиқотчиларининг 2002 йил 24 май куни француз тарихчиси Франсуа Эно билан учрашуви бўлиб ўтди. Ушбу учрашув Фанлар академияси Тарих институти, Ёш олимлар миллий жамияти ҳамда Марказий Осиёни ўрганиш Франция илмий-тадқиқот институти (IFEAC) ташаббуси билан ташкил этилди. Мазкур учрашув Парижда чоп этилган уч жилдлик “Ўрта асрларда (X–XV) мусулмон олами” китобининг тақдиротига бағишланди².

Европа Иттифоқи мамлакатлари билан илмий соҳадаги ҳамкорликка эътибор қаратганда, бу йўналишда Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси, илмий тадқиқот марказлари ва Франция Ташқи ишлар вазирлиги университетлараро илмий тадқиқот ҳамкорлиги бошқармаси қарамоғидаги Марказий Осиёни тадқиқ қилиш Франция Институту (МОТФИ) ва бошқа илмий марказлар фаолиятини кўрсатиш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасидаги илм ва фан йўналишидаги ҳамкорлик алоқаларида Германиянинг ҳам ўрни алоҳида ажралиб туради. Жумладан, Германиядан олинган грант асосида Тошкент архитектура институти “Қурилиш архитектураси” кафедраси ўқитувчиси В. Абдусаломов Германия халқаро илмий жамғармасининг “ғолиби” деб топилди. Бу иқтидорли ёш тадқиқотчи жамғарма йўлланмаси билан илмий ишларини давом эттириш учун Германиянинг Веймар шаҳридаги Архитектура қурилиш университетига юборилди. Бундай алоқа Германиянинг Штутгард шаҳридаги Архитектура-қурилиш университети билан ҳам давом этмоқда. Профессор Х. Убайдуллаев

¹ ЎЗР ФА жорий архиви. 1-рўйхат, 20-варақ.

² Француз олими билан учрашув // Халқ сўзи. – 2002. – 25 май.

бошчилигида йўлга қўйилаётган бу хайрли иш ўзининг дастлабки самарасини бермоқда¹.

Шуниндек, тарих ва археология соҳаларидаги илмий алоқалар ҳам ривожланиб бормоқда. Самарқанд археология институти ва француз илмий-тадқиқот миллий маркази қадимий Афросиёбни ўрганиш юзасидан қўшма дастурлар ишлаб чиқди ва ҳозирда бу дастур ҳаётга тадбиқ этилмоқда². Айнан археология соҳасидаги ҳамкорлик Буюк Британия билан ҳам давом этмоқда. Ўзбекистон Республикаси ФА археология институти билан Лондон Археология институти ҳамкорликда амалга оширган “Ахсикат шаҳри (Фарғона водийси) қадимги металлургияси ва сопол буюмлар ишлаб чиқариш технологиясини ўрганиш” бўйича омадли лойиҳа амалга оширилди. Бу лойиҳани Оксфорд археология музейи молиялаштирди³. Икки мамлакатнинг Фанлар академияси ўртасида алоқалар йўлга қўйилган бўлиб, Кембридж университети билан антропология, биология, қуёш батареяларини ишлаб чиқариш бўйича бир нечта ҳамкорликдаги лойиҳалар амалга оширилмоқда. Ҳамкорликнинг давоми сифатида 2004 йил Тошкент Ислом университети билан Кембридж университети қошидаги Марказий Осиё форуми ўртасида англашув меморандуми имзоланди. Оксфордда жойлашган ислом тадқиқотлари ва Халқаро стратегик тадқиқотлар институти билан ҳам алоқалар йўлга қўйилган⁴.

Сўнги йилларда Ўзбекистон ва Италия ўртасида илмий ҳамкорлик алоқалари йўлга қўйилган бўлиб, улар ҳозирда ўзининг ижобий самараларини бериб келмоқда⁵. Бунинг аксини 2018-йил ёзида Италиянинг Болоня университетида “Археология ва туризм - Ўзбекистон ва Италия ҳамкорлиги” мавзусида ташкил этилган илмий семинар мисолида кўришимиз мумкин. Ушбу илмий-амалий семинарда Ўзбекистон-Италия олимлари томонидан Самарқанд вилоятида ҳамкорликда олиб борилган археологик изланишлар⁶ натижалари намойиш этилиб, унда Кофирқала, Қўйтепа ва Зарафшон воҳасида амалга оширилган амалий ишлар ҳақида маълумотлар берилди. Ушбу илмий тадқиқотлар янги йўналишларда тарихий туризмни ривожлантиришга имконият яратиб, янги туристик маршрутлар яратишга хизмат қилади.

¹ Ҳамкорликнинг истиқболли йўллари // Халқ сўзи. – 2003. – 24 май.

² Ўзбекистон – Франция: ҳамкорлик ривожланмоқда // Халқ сўзи. – 1995. – 20 апрель.

³ МИД РУз // Сотрудничество Республики Узбекистан со странами Европы. Узбекистан – Великобритания. Сотрудничество в гуманитарной сфере. [http:// www.mfa.uz](http://www.mfa.uz).

⁴ Ўша жойда.

⁵ Juraqulova, F. (2023). EFFORTS TO INCREASE THE TOURISM POTENTIAL OF SAMARKAND CITY. SCHOLAR, 1(33), 209-212.

⁶ Исмагуллаев, Ф., & Ахмедова, С. (2019). ЎЗБЕКИСТОН–ИТАЛИЯ ҲАМКОРЛИГИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ. Scientific journal of the Fergana State University, (1), 28-28.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш мумкинки, Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи давлатлари ўртасидаги илмий алоқалар, нафақат ушбу йўналишни балки иқтисодий, маданий соҳаларни ҳам ривожланишида муҳим омил бўлиб, давлатларо муносабатларни янги босқичга кўтаришга хизмат қилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Исматуллаев, Ф., & Ахмедова, С. (2019). ЎЗБЕКИСТОН–ИТАЛИЯ ҲАМКОРЛИГИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ. Scientific journal of the Fergana State University, (1), 28-28.
2. Juraqulova, F. (2023). EFFORTS TO INCREASE THE TOURISM POTENTIAL OF SAMARKAND CITY. SCHOLAR, 1(33), 209-212.
3. Исматуллаев, Ф. О. (2022). ЕВРОПА ИТТИФОҚИНИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁ БЎЙИЧА ЯНГИ СТРАТЕГИЯСИГА ОИД АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР. ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ, (SI-1).
4. ИСМАТУЛЛАЕВ, Ф. UZBEKISTAN COOPERATION WITH THE EUROPEAN UNION IN THE TRADE-ECONOMIC AND SOCIAL-HUMANITARIAN SPHERES (ON THE EXAMPLE OF BULGARIA). О ‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2020,[1/6] ISSN 2181-7324.
5. ИСМАТУЛЛАЕВ, Ф. INTERNATIONAL CULTURAL RELATIONS OF UZBEKISTAN (ON THE EXAMPLE OF THE EUROPEAN UNION). О ‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2020,[1/5] ISSN 2181-7324.